

EXPLOITATION OF BLACK SEA GAS AND THE ISSUE OF ROMANIAN-RUSSIAN RELATIONS

Nicolae Iuga

Prof., PhD, "Vasile Goldiș" Western University of Arad

Abstract. Following the Crimean secession and its annexation to the Russian Federation, the data of the problem changes. The main novelty is that Ukraine, although remaining at the Black Sea, due to a weaker Pontic facade, loses its jurisdiction over an exclusive economic zone in the Black Sea in favor of the Russian Federation, and Romania has a common frontier in the Black Sea with the Federation Russian.

Romania has a basic treaty with Ukraine on good neighborly relations and cooperation, which entered into force on 22 October 1997, on the basis of which a Treaty on the State of the Romanian-Ukrainian State Border entered into force on 27 May 1997 2004. But the blocking of the negotiations between the two states regarding the delimitation of the continental shelf and the exclusive economic zone in the Black Sea, as well as the status of the Serpent Island, made this trial under the jurisdiction of the International Court of Justice, ruling on 3 February 2009, the delimitation lines between Romania and Ukraine.

In the course of the Black Sea geopolitical game, Russia could argue that the international acts concluded by the Ukrainian authorities in the past, and especially those related to Crimean Ukraine's membership, such as border or territorial delimitation, did not are forbidden, forcing a rediscovery of them, not necessarily by the desire to achieve a favorable solution, especially as a result of a geopolitical uncertainty in the area.

Keywords: Black Sea, gas exploitation, Ukraine, Russian Federation, exclusive economic zone.

1. Problematika relațiilor româno-ruse după secesiunea Crimeii din martie 2014

După re-intrarea Crimeii în componența Federației Ruse în martie 2014, România s-a văzut pusă în situația de facto de a avea frontieră comună în Marea Neagră cu Federația Rusă. Raportat la această realitate, problema centrală este de a cunoaște dacă exploatarea de către România a resurselor subsolului din bazinul Mării Negre este cumva pusă în pericol de jure sau de facto¹.

Să recapitulăm evenimentele pe scurt, pentru a face analiza inteligibilă. Pe la sfârșitul lunii februarie și începutul lunii martie 2014, forțe militare fără semne de identificare, susținute de populația locală, au preluat controlul asupra clădirilor administrative, a cazărmilor, a instituțiilor de apărare și a elementelor strategice de infrastructură din regiunea Crimeea. La 16 martie a fost organizat un referendum prin care populația, în proporție de 97%, a votat pentru independența Crimeii și pentru aderarea ei la federația Rusă. La 21 martie, președintele rus Vladimir Putin semnează legea care admite Republica Crimeea în Federația Rusă. Ulterior, un număr de 18 state au recunoscut secesiunea Crimeii, iar un număr de 5 state (Rusia, Afganistan, Nicaragua, Siria și Venezuela) au recunoscut efectiv intrarea Crimeii în componența Federației Ruse. Din perspectiva dreptului internațional public, argumentele Federației Ruse sunt fundamentate pe următoarele: (a) Crimeea a aparținut Rusiei din punct de vedere istoric; (b) Dreptul popoarelor la autodeterminare; (c) Precedentul Kosovo, așa cum acesta a fost interpretat de către Curtea Internațională de Justiție prin decizia din iulie 2010.

Implicațiile acestei noi situații geopolitice pentru România sunt complexe. România are cu Ucraina un *Tratat de bază privind relațiile de bună vecinătate și cooperare*, intrat în vigoare la 22.

¹Radu Dudău, Laurențiu Pachi, *Alarme pe Marea Neagră*, în rev. „Foreign Policy”, nr. 40/iun. 2014, p. 55.

10. 1997, în baza căruia s-a încheiat ulterior și un *Tratat privind regimul frontierei de stat româno-ucrainiene*, intrat în vigoare la 27 mai 2004. Dar blocarea negocierilor între cele două state privind delimitarea platoului continental și a zonei economice exclusive din Marea Neagră, precum și stabilirea statutului Insulei Șerpilor a determinat supunerea acestui proces sub jurisdicția Curții Internaționale de Justiție, Curte care s-a pronunțat la 3 februarie 2009, stabilind liniile de delimitare între România și Ucraina.

Urmare a secesiunii Crimeii și alipirii acesteia la federația Rusă, datele problemei se schimbă din nou. Noutatea principală este că Ucraina, deși rămâne (cel puțin pe moment) cu ieșire la Marea Neagră, datorită unei fațade pontice prea reduse această țară își pierde jurisdicția asupra unei zone economice exclusive în Marea Neagră în favoarea federației Ruse², iar România ajuge să aibă frontieră comună în Marea Neagră cu federația Rusă. Redefinirea limitelor teritoriale în Marea Neagră nu afectează România, cel puțin teoretic, ci doar Ucraina.

În derularea jocului geopolitic din Marea Neagră, Rusia ar putea susține că actele internaționale încheiate de autoritățile ucrainene în trecut, și mai ales cele care țineau și de apartenența Crimeii la Ucraina, cum ar fi cele privind delimitări de frontieră sau de mare teritorială, nu îi sunt opozabile, forțând o rediscutare a acestora, nu neapărat din dorința de a obține o soluție favorabilă, cât mai ales de a induce o stare de incertitudine geopolitică în zonă³. Rusia ar putea susține, de pildă, că nu se consideră ca succesor al Tratatului bilateral de prietenie, respectiv al Tratatului de delimitare a frontierei dintre România și Ucraina sau că nu apreciază ca opozabilă decizia Curții Internaționale de Justiție (CIJ) în speța România-Ucraina, cu privire la elementele de teritoriu care sunt legate de Crimeea.

Specialiștii susțin însă că această eventualitate este improbabilă, văzută în lumina practicii consacrate a Rusiei în relațiile sale internaționale, de a se prevala de tratate, nu de a le denunța. Într-adevăr, după cum este menționat în tratatul de încorporare a Peninsulei Crimeea în Federația Rusă, din 18 martie 2014, Moscova se obligă să aplice dreptul internațional în ceea ce privește granițele maritime în Mările Neagră și de Azov (Art. 4, par. 3). Potrivit Convenției de la Viena din 1978 privind succesiunea statelor la tratate, principiile de drept internațional nu permit extinderea efectelor succesiunii în ceea ce privește tratate care delimitează frontiere, ceea ce înseamnă că regimul de frontieră stabilit prin tratatul dintre România și Ucraina trebuie să rămână neafectat. Mai mult decât atât, în scenariul unei relații ruso-române divergente în problema delimitării teritoriale în Marea Neagră intervin și obligațiile din tratatul bilateral încheiat între România și Federația Rusă în 2003 și intrat în vigoare în august 2004. Făcând trimitere la Carta ONU, Actul Final de la Helsinki, Carta de la Paris pentru o nouă Europă și celelalte documente ale OSCE, se reafirmă inadmisibilitatea folosirii forței sau a amenințării cu forța împotriva integrității teritoriale. Și totuși, atât Tratatul bilateral de bază, care, din cauza conjuncturii istorice de la data încheierii sale, nu conține prevederi care să se refere aprofundat la aspectele de integritate și delimitare teritorială, întrucât la acea dată România nu avea graniță comună cu Federația Rusă, cât și mecanismul exclusiv de asigurare a respectării acestuia, prin intermediul Consiliului de Securitate al ONU, în care Rusia deține drept de veto, ne poate face să estimăm că respectivul tratat nu va conta într-o eventuală dispută româno-rusă, privind delimitarea platoului continental și a zonei economice exclusive în Marea Neagră.

Federația Rusă ar putea de asemenea să susțină că decizia Curții Internaționale de Justiție de la Haga din februarie 2009, prin care a fost delimitat platoul continental și al zonei economice exclusive din Marea Neagră între România și Ucraina, nu îi este opozabilă, pentru că deciziile instanței internaționale nu sunt opozabile decât părților care au agreeat să supună disputa sub jurisdicția Curții. Iar discuția poate fi extrem de complexă în această privință, dreptul internațional nebeneficiind de o codificare clară. Convenția de la Viena din 1978, la articolele 11 și 12, stabilește că o succesiune de state nu va avea efecte asupra tratatelor ce stabilesc regimul frontierelor sau a

²Idem, p. 54.

³Idem, p. 55.

celor care se referă la utilizarea unor anumite teritorii, prin urmare, într-o asemenea interpretare, Rusia și România trebuie să fie ținute să respecte delimitarea teritorială din Marea Neagră agreată între Ucraina și România, în virtutea literei și spiritului Convenției mai sus-amintite.

În situația în care interpretarea conform căreia decizia CIJ poate fi considerată ca făcând parte din setul de tratate româno-ucrainiene privind regimul frontierei nu poate fi susținută, atunci Rusia ar putea avea în vedere o revizuire a deciziei Curții (deciziile nu pot fi atacate). Statutul Curții permite, în anumite condiții, revizuirea unor decizii, anume „în cazul descoperirii unor factori decisivi necunoscuți Curții la momentul emiterii deciziei” (art. 61 din Statut)⁴. Dar în cazul de față, secesiunea și alipirea Crimeei la Federația Rusă nu ar putea, într-o interpretare rezonabilă, să reprezinte o „descoperire” a unor atari factori decisivi necunoscuți, pentru că nu este vorba de fapte care ar fi existat, fără a fi însă cunoscute, la momentul emiterii deciziei.

Prin urmare, dacă Rusia va alege să nu respecte decizia Curții din speța Ucraina-Rusia, se va pune problema asigurării respectării și executării deciziei, fapt care presupune forța executorie a Consiliului de Securitate al ONU. Dar aici, în Consiliul de Securitate al ONU, Rusia are... drept de veto! Un alt plan al unor posibile provocări rusești la adresa exercitării suveranității României în Marea Neagră, a oricăror activități economice de către România în platoul său continental și zona economică exclusivă, poate avea în vedere promovarea unor pretenții de natură economică și de mediu, legate de eventuale activități de producție de gaze naturale și țitei în perimetrele românești.

„Tratatul privind relațiile prietenești și de cooperare dintre România și Federația Rusă” stabilește la articolul 8 că părțile vor colabora în domeniul protecției naturii în zona Mării Negre, precum și în scopul utilizării raționale a resurselor economice ale Mării Negre. În virtutea unei asemenea prevederi și într-un cadru de discuții cu conținut potențial litigios, Rusia ar putea susține că activitățile petroliere românești „aduc atingere mediului marin”⁵. În măsura în care o asemenea temă se acutizează, prin prezența militară în bazinul Mării Negre, Rusia ar putea impune de facto chiar o suspendare a activităților petroliere, ceea ce ar afecta serios planurile de securitate energetică a României.

Un alt element de natură a permite o „intervenție” a Federației Ruse în activitățile petroliere ale României în propria zonă economică exclusivă este absența oricăror acorduri interguvernamentale între România și Ucraina, plecând de la premisa ipotetică că acestea ar trebui să fie preluate de Rusia în virtutea principiilor de drept privind succesiunea statelor. Practic, în situația în care companiile titulare de concesiuni offshore acordate de statul român ar face descoperiri și ar demara exploatarea unor rezervoare de petrol care se extind peste limitele platoului continental și zonei economice exclusive ale României, în zona maritimă a Rusiei, este de așteptat ca rușii să înceapă negocieri privind acorduri de exploatare în comun.

Negocierile pot avea un impact direct asupra aspirațiilor românești de securitate energetică. Rusia ar avea la dispoziție două abordări: una geopolitică, angrenând România în situații complexe, și cealaltă juridică și judiciară. „Desigur, cea mai probabilă este combinarea acestor două opțiuni [...]. În încercarea de a se distanța de Ucraina, Rusia va pune accent pe orice alternative, cum ar fi, de pildă, South Stream și consolidarea unor relații bilaterale cu state europene, profund implicate în spațiul energetic din Marea Neagră. Principalul factor perturbant în acest proces ar putea fi doar SUA. România, ca stat periferic, dar totuși membru al UE și NATO, va putea beneficia de garanții de securitate politică și teritorială, însă în materie energetică, atâta timp cât la nivel comunitar nu se va fi conturat o serioasă politică comună, va fi nevoită să se bazeze, în primul rând, pe capacitățile proprii de cunoaștere, analiză și alianțe strategice”, mai arată specialiștii de la Foreign Policy⁶.

Sigur că reacțiile Federației Ruse în raport cu interesele legitime ale României la Marea Neagră vor depinde în primul rând de însuși modul de comportare al României și al politicianilor

⁴Idem, p. 57.

⁵Ibidem.

⁶Ibidem.

care o conduc, altfel putem ajunge la concluziile enunțate de către fostul ministru de Externe al Poloniei Radoslaw Sikorski în primăvara anului 2014, care afirma că, prin servilismul față de SUA, Polonia nu a câștigat nimic altceva, decât că s-a pus rău cu Federația Rusă. Nu sunt de dorit expresiile ofensatoare la adresa Federației Ruse emise de la cel mai înalt nivel al statului român, ci dimpotrivă este necesară o diplomatie elaborată, cordială, activă și înțeleaptă din partea României, o diplomatie care să ne permită păstrarea intactă a drepturilor avute la Marea Neagră și desfășurarea unei activități economice maritime profitabile.

Până la secesiunea Crimeei, Ucraina delimitase perimetre petroliere offshore în largul coastelor peninsulei Crimeea, dintre care cele mai importante sunt Skifska, Forosa, Prikerchinskaya și Tavriya. Cu puțin timp înainte de căderea regimului Ianukovici, guvernul ucrainean s-a aflat foarte aproape de a semna un acord de împărțire a producției pentru perimetrul Skifska cu Exxon Mobil și cu Royal Dutch Shell pe de o parte, și compania de stat ucraineană Nadra Ukrainy, pe de altă parte. Dar, în condițiile destabilizării politice a Ucrainei de la începutul anului 2014, aceste companii străine s-au retras, până la clarificarea situației din Ucraina. Aceste companii nu au riscat să încheie acorduri petroliere cu un partener (guvernul ucrainean) care, prin pierderea jurisdicției asupra zonei economice exclusive la Marea Neagră în favoarea Federației Ruse, nu mai conține controlul asupra drepturilor acordate companiilor. Astfel, Exxon Mobil a declarat în martie 2014 că va suspenda orice activitate în perimetrul Skifska până la soluționarea situației din Ucraina, iar Royal Dutch Shell a anunțat încetarea oricăror discuții pe acest proiect⁷.

2. Interese strategice divergente SUA – Federația Rusă la Marea Neagră

În perioada Războiului Rece, Flota URSS de la Marea Neagră avea ca principală funcție contracararea Flotei a VI-a a SUA staționată permanent în Marea Mediterană. Sarcina flotei sovietice era de a apăra țărmul nord-estic al mării de un eventual atac și de a sprijini trupele din districtul militar Odessa. După dezmembrarea URSS, flota Mării Negre și-a pierdut atribuțiile operaționale și strategice. Se pune în discuție în ce măsură mai este eficientă menținerea unei flote numeroase în Marea Neagră, atâta timp cât influența Rusiei în Mediterana era foarte mică. În cazul unui conflict în Marea Neagră, SUA și aliații NATO își puteau folosi forțele navale dispuse în Mediterana de Est, iar Rusia nu putea opri eficient pătrunderea lor în Marea Neagră⁸.

Oricine a putut observa că în ultimele trei decenii Rusia a făcut gesturi neobișnuite, prin comparație cu diplomația tradițională ofensivă a URSS. Rusia, cu titulatura statului de URSS și ulterior de Federația Rusă, a dus constant o politică de cedare de poziții pe plan extern⁹. Această strategie a demarat pe la sfârșitul anilor '80, după venirea la putere a lui Mihail Gorbaciov. Au fost retrase trupele sovietice din statele foste socialiste din Europa centrală, din Ungaria, Cehoslovacia și RDG. Rusia a fost de acord cu democratizarea țărilor foste satelite și cu reunificarea Germaniei. A admis secesiunea și proclamarea independenței în cazul unor state foste sovietice din vestul URSS (Ucraina, Belarus, Moldova), precum și a unor state islamice din zona caucaziano-caspică, bogate în petrol, cu excepția Ceceniei. Apoi, a fost de acord cu extinderea NATO spre Est, după desființarea Pactului de la Varșovia. Nu a intervenit pentru menținerea fostei Iugoslavii. A permis armatelor SUA ca, sub pretextul luptei împotriva "terorismului", să ocupe militar Afganistanul și Irakul etc., etc.

O astfel de strategie ar fi trebuit să dea de gândit factorilor de decizie SUA și NATO. Strategie care ar fi trebuit să fi fost evaluată sub raportul limitelor până la care poate fi dusă. Este cunoscut că țările din fostul bloc sovietic au fost ținute laolaltă și li s-a menținut sistemul socio-economic printr-o politică de forță din partea Uniunii Sovietice. Postbelic, URSS a realizat intervenții în forță în Ungaria, Cehoslovacia și Polonia. Această politică nu a mai putut fi practică după ce a devenit clar că țările socialiste au pierdut competiția economică cu Vestul capitalist și

⁷<http://www.agerpres.ro/externe/2014/03/20/ucraina-shell-renunta-la-gazele-din-marea-neagra>, consultat la 1 iulie 2014.

⁸http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/actualele-dileme-ale-strategiei-navale-ruse-regiunea-marii-negre

⁹ Nicolae Iuga, *Șovinismul de mare putere*, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2014, p. 104 și urm.

SUA. Apoi, fostul imperiu numit URSS era prea heterogen și diluat, cu prea multe tendințe centrifuge, spre a mai merita să fie menținut. După desființarea URSS, conducerea Rusiei a dat dovadă de inteligență și s-a repliat cu aproximație pe pozițiile frontierelor etnice ale Rusiei, care îi sunt proprii și oarecum ireductibile. S-a constituit o structură statală federativă, numită Federația Rusă, contractată între hotarele sale tradiționale, de pe vremea imperiului țarist, cu limesul vestic trecând pe lângă Ucraina și Belarus, cu limesul sudic pe Caucaz, Marea Caspică, Iran și Afganistan, încât s-ar părea că Rusia și-ar fi recăpătat consistența și coerența. Era de altfel și viziunea marelui scriitor rus A. Soljenițân. Problema care trebuia pusă era: până unde poate fi comprimat colosul rus? Care este „coeficientul său de elasticitate”? De la care limită de comprimare încolo, Federația Rusă se va trezi și va reacționa?

Se pare că acest punct critic a fost deja atins, undeva în vara anului 2008.

Totul a început de la situația creată în Georgia, țară fostă republică socialistă sovietică sub denumirea de Gruzia. Georgia este o enclavă în Munții Caucaz, alungită pe direcția est-vest, cu ieșire la Marea Neagră. Conductele care ar urma să transporte petrolul și gazele din zona Mării Caspice spre Vest trebuie să treacă prin Georgia. Nu există altă soluție. La nord se afla instabila Cecenie, iar la sud Iranul ostil. SUA au și construit deja două conducte gigant, care traversează Georgia în lung, dinspre zona Marii Caspice spre Marea Neagră și Turcia. Ca să asigure securitatea lor, americanii au înființat și o bază militară pe teritoriul Georgiei, în martie 2002, sub pretextul antrenării armatei georgiene în lupta împotriva „terrorismului”. Pe de altă parte, securitatea Georgiei, în partea de nord a țării, în provincia separatistă Osetia, era asigurată de mai multă vreme și de către baze militare ruse. Și iată că, în sfârșit, într-o țară mică, pe o fâșie îngustă de pământ, interesele americane și ruse privind petrolul și strategia la marea Neagră au ajuns față în față.

Americanii au încercat să-l manipuleze pe fostul președinte al Georgiei Eduard Șevardnadze împotriva Rusiei, adică să-l determine să ceară Rusiei să-și retragă bazele militare din Georgia. Dar Șevardnadze a pariat pe legitimitatea intereselor Rusiei în Georgia. În august 2003, fostul președinte georgian a favorizat pătrunderea în Georgia a companiei petroliere ruse UES, al cărei președinte era Anatoli Ciubais, un om foarte influent, apropiat al fostului președinte Elțân și al noului președinte Putin. Americanii s-au răzbunat pe Șevardnadze, răsturnându-l de la putere după același scenariu ca și pe Miloșevici¹⁰. Au adus în locul lui pe un avocat, Mihail Saakașvili, care a trăit mai mulți ani în Statele Unite și care, foarte probabil, a fost recrutat de către CIA. Numai că Șevardnadze a plecat dar problema a rămas. Înfurcarea intereselor americane și ruse a mocrnit o vreme îndărătul frazelor cu lustru diplomatic. Apoi a izbucnit pe neașteptate.

Pe data de 19 august 2008, profitând de faptul că atenția lumii întregi era atrasă de festivitatea de deschidere a Jocurilor Olimpice de la Beijing, minuscula Georgie a atacat militar pe neașteptate Federația Rusă. După cum s-a arătat¹¹, în planificarea acțiunii militare georgiene un rol important a fost rezervat propagandei prin mass-media internațională, în scopul inducerii în opinia publică euroatlantică a imaginii unui stat mic, nedreptățit și strivit de un stat mare și puternic. Deci, Georgia conta pe un important sprijin diplomatic internațional, pe un puternic sprijin american privind înzestrarea cu armament, precum și pe cei peste o mie de consilieri militari israelieni, care au coordonat efectiv operațiunile militare anti-ruse. Nici momentul declanșării operațiunilor militare de către Georgia nu a fost ales întâmplător. Liderii mondiali erau toți reuniți la Beijing, pentru a asista la ceremoniile de deschidere a Jocurilor Olimpice, mizându-se probabil pe formarea, la nivelul cel mai înalt, al unui sentiment de simpatie și sprijin față de Georgia, prezentând lucrurile pe dos, susținând că această țară mică și neajutorată este o victimă inocentă a agresiunii rusești, când de fapt Georgia era agresorul. După cum se știe, riposta militară a Rusiei a fost rapidă, fermă și devastatoare¹², iar presa occidentală și americană plătită de către Georgia a încetat să mai demonizeze Federația Rusă.

¹⁰ Idem, p. 106.

¹¹ Călin Hentea, în www.historia.ro, consultat la 15 feb. 2014.

¹² Nicolae Iuga, op. cit., p. 108.

Al doilea act al confruntării SUA – Federația Rusă la Marea Neagră, după Georgia, îl constituie destabilizarea politică a Ucrainei de către forțe din afară și aducerea acestei țări în situația de război civil. Miza geopolitică și strategică privea din nou Marea Neagră. O parte a forțelor politice de la Kiev, zise pro-europene, intenționau să conducă Ucraina spre aderarea la UE și NATO. Bazele militare NATO urmau să ajungă nu numai pe frontiera terestră estică a Ucrainei, dar și în sudul Basarabiei și în Crimeea. Cu toate statele riverane membre NATO, de jur împrejur (Turcia, Bulgaria, România, Ucraina, Georgia), cu o Federație Rusă cu o față de pontică redusă la o fâșie nesemnificativă între Strâmtoarea Kerci și Georgia ostilă, fără platformă continentală și fără drept de activitate economică exclusivă în zona maritimă, Marea Neagră ar fi devenit exclusiv un lac NATO. Bineînțeles, Federația Rusă nu a asistat pasiv la privarea ei de față de pontică istorică și a reacționat cu o promptitudine și precizie uimitoare. În numai câteva săptămâni, a ajutat provincia autonomă Crimeea să alunge administrația și armata ucraineană, să-și declare independența, pentru ca mai apoi să fie integrată în Federația Rusă. Lsa data redac țării acestei lucrări, războiul civil din Ucraina este în plină desfășurare, cursul acestuia este imprevizibil, dar este de presupus că, dacă va fi vorba să-și apere interesele în zona pontică, Federația Rusă nu va ezita să intre în război.

Singura problemă militară și strategică pentru Rusia în Marea Neagră se pare că ar constitui-o prezența submarinelor turcești. Acest aspect a determinat deja Rusia să-și îmbunătățească tehnica de luptă antisubmarin. Turcia este și ea interesată să-și întărească securitatea liniilor de comunicații în Marea Neagră. Oricum, Turcii nu au nici o intenție să se amestece în liniile de comunicații controlate de Rusia în Marea Neagră, din simplul fapt că dețin controlul Strâmtoarelor. Turcia este mai mult interesată de întărirea prezenței sale militare în Marea Egee, acolo unde Grecia este văzută în continuare ca o amenințare pentru interesele turcești din această regiune. Principalul obiectiv al turcilor este să întărească securitatea zonei lor insulare din Marea Egee.

Luând în considerare interesele geostrategice, militare și politice ale Rusiei în regiune, viitorul rol al flotei sale din Marea Neagră va fi legat de exercitarea controlului politic și militar asupra Caucazului și sudului Ucrainei, adică a zonei sale de securitate maritimă de la est și de la vest față de ieșirea sa la Marea Neagră.

O altă sarcină pentru flota rusă este menținerea dominației militare pentru a deține controlul asupra liniilor sale de comunicații din Marea Neagră și a contracara statele NATO din afara Mării Negre.

Pentru a menține balanța de putere în Marea Neagră în favoarea sa, Rusia trebuie sau să includă Ucraina într-o uniune economică, politică și militară de partea sa, sau să anexeze în întregime fațada pontică a Ucrainei, începând de la actuala frontieră a Ucrainei cu Republica Moldova. Printre celelalte strategii care figurează pe agenda rusă este și îmbunătățirea capacității militare ale flotei din Marea Neagră prin echiparea cu arme nucleare tactice și dezvoltarea capacității de luptă a flotei prin construirea de nave de război ușoare și foarte mobile care să transporte lansatoarele de rachete¹³. Totodată sistemul de apărare trebuie să aibă în vedere pe lângă componenta de trupe de uscat și componenta de susținere aeriană. Construcția de portavioane noi este o prioritate pentru Rusia în viitorul apropiat.

Superioritatea militară a Rusiei în Marea Neagră se bazează pe de o parte pe amplasamentele militare din Crimeea și pe de cealaltă parte pe cele de pe coasta Caucazului. Nu este deloc întâmplătoare în acest sens declarația amiralului Kravcenko care declara că *după restructurare, Flota Mării Negre are două componente: grupul din vest cu baza la Sevastopol și grupul de est pe coasta Caucazului*¹⁴. Declanșarea Războiului din Georgia în 2008 a umărit întocmai consolidarea prezenței militare ruse pe coasta Caucazului și anume Abhazia.

¹³http://eng.mil.ru/en/structure/forces/navy/associations/structure/forces/type/navy/black_sea/history.htm, consultat iunie 2014

¹⁴ Idem

După dezmembrarea URSS, politica externă rusă în relație cu regiunea Mării Negre s-a restructurat trecând de-a lungul celor 22 de ani de istorie post-sovietică prin 4 faze: (a) Faza inițială (1991-1994), caracterizată prin izbucnirea unor conflicte etnice armate care în perioada sovietică fuseseră *înghețate*. Apare un nou status-quo post-sovietic; (b) Faza cecenă, înfățișată de cele două războaie purtate de Federația Rusă în Cecenia (1995-2002); (c) Faza de refacere (2003-2008), în care Rusia începe să fixeze acțiunile prioritare pentru strategia sa regândită. În septembrie 2003, Președintele V. Putin definea regiunea Azov-Marea Neagră ca fiind de maxim interes strategic pentru Rusia; (d) Faza strategiei regionale active (august 2008-prezent), care a debutat o dată cu operațiunea militară în Georgia, având ca scop sprijinirea republicilor separatiste Abhazia și Osetia de Sud¹⁵.

Noua strategie pentru regiunea Mării Negre coincide în mare parte cu trăsătura principală a politicii externe ruse atașată de principiile realismului politic, în care interesul național poate fi apărat doar prin achiziția de putere, singura care permite supraviețuirea statului într-un mediu internațional anarhic.

În viziunea geostrategică rusă, regiunea Mării Negre este văzută ca un proiect strict regional, chiar dacă are aspecte globale și oferă opțiuni globale pentru Rusia. Conform acestei strategii, Rusia consideră că este mai îndreptățită decât Uniunea Europeană sau SUA atunci când vine vorba de asumarea rolului de lider în problemele regiunii Mării Negre, din motive legate de istorie, poziție geografică, economie și politică. Cel mult Rusia ar accepta un leadership în comun cu Turcia. Cu toate acestea, Occidentul și SUA percep în mod greșit Rusia ca pe o putere exterioară, chiar dacă ea este una dintre cele șase țări din Marea Neagră.

Viziunea rusă, concentrată pe interesul regional pe care îl are Marea Neagră este cea care face diferența față de viziunile SUA și a UE. Controlul în regiunea Mării Negre este pentru Rusia ca un instrument regional în atingerea obiectivelor în celelalte regiuni, precum Asia Centrală și Orientul Mijlociu, sau un instrument global atunci când luăm în discuție securitatea energetică și expansiunea piețelor economice¹⁶. Regiunea Mării Negre este ca un poligon de teste pentru cele două curente contemporane dominante: regionalizarea/lumea multipolară și globalizarea. Cu alte cuvinte în această zonă se poate dezvolta un parteneriat regional sau, dimpotrivă, o altă arenă de competiție geostrategică, parte a jocului de sumă nulă practicat de Rusia și de Occident.

Din perspectiva securității regionale, Rusia se proclamă ca un susținător al *status-quo*-ului în regiunea Mării Negre. Cu toate acestea, pentru a-și apăra interesele, Rusia încurajează mișcările separatiste din zonă. Pentru a-și demonstra bunele intenții, Moscova a luat parte la exercițiile militare organizate în comun cu statele NATO și celelalte state din Marea Neagră¹⁷. Așa a fost cazul în exercițiile militare *Black Sea Harmony* și *Active Endeavour*.

Rusia percepe ca pe o amenințare la adresa intereselor sale din regiunea Mării Negre o serie de evenimente, precum decizia Turciei de a permite navelor americane accesul nerestricționat prin strâmtorile Dardanele și Bosfor, încălcând astfel Convenția de la Montreaux semnată în 1936 și în care erau prevăzute restricții ale traficului naval pentru statele fără acces la Marea Neagră. Îngrijorătoare pentru lideri ruși este și expansiunea bazelor militare americane din România și Bulgaria, văzută ca o încălcare din partea SUA a Tratatului Forțelor Convenționale din Europa.

Rusia este conștientă că, pe termen lung, ar putea ajunge singurul stat nemembru NATO din Marea Neagră, percepend NATO, Ucraina și Georgia ca actori care amenință status quo-ul în regiune. Rusia percepe Turcia ca un posibil partener, având în vedere că și turcii vor să păstreze

¹⁵http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_041.pdf, consultat iunie 2014.

¹⁶<http://www.iss.europa.eu/fr/publications/detail-page/article/russian-policy-in-the-eastern-mediterranean-and-the-implications-for-eu-external-action/>, consultat iunie 2014.

¹⁷<http://www.iss.europa.eu/fr/publications/detail-page/article/russian-policy-in-the-eastern-mediterranean-and-the-implications-for-eu-external-action/>, copnsultat iunie 2014.

status quo-ul în Marea Neagră. După Războiul din Georgia din 2008, Turcia are oportunitatea de a deveni un mediator în zona Mării Negre, crescându-și astfel importanța în regiune. Cooperarea Turciei cu Rusia poate fi una favorabilă și la nivel economic, în special în sectorul energiei, unde se pot negocia soluții de comun acord, care în acest fel pot ajuta Turcia să devină, cel puțin parțial, poarta energetică a Europei.

Trebuie concluzionat că Rusia nu poate agreea decât un format de securitate regional, atunci când vine vorba de politica sa externă în regiunea Mării Negre.

Remodernizarea flotei ruse a Mării Negre și intervențiile politico-militare din regiune au creat o nouă oportunitate la Kremlin pentru reafirmarea influenței sale strategice, aflată în opoziție cu interesele americane din zonă. Recentele evenimente geopolitice din Ucraina și regiunea Caucazului au reafirmat importanța geostrategică a Mării Negre pentru Rusia și au revitalizat eforturile conducerii de la Moscova de a transforma flota Mării Negre, dintr-una inactivă într-una capabilă să execute o arie largă de operațiuni maritime.

BIBLIOGRAPHY

Alexandrescu, P., *Dosar pentru Marea Neagră*, Ed. Meridiane, București, 1988.

Brătianu, Gheorghe I., *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, ediție îngrijită de Valeriu Râpeanu, Ed. Eminescu, București, 1980.

Bratianu, Georges, *La mer Noire*, ediție îngrijită de Monachii, Editura Societas Academica Dacoromana, Munchen, 1969.

Cristea, Ovidiu, *Bibliografia istorică românească a Mării Negre*, Ed. Enciclopedică, Buc. 1996.

Cristea, Ovidiu, (coord.), *Marea Neagră, Puteri maritime – Puteri terestre (sec. XIII – XVIII)*, Institutul Cultural Roman, București, 2006.

Dudău, Radu, Laurențiu Pachiu, *Alarmer pe Marea Neagră*, în rev. „Foreign Policy”, nr. 40/iun. 2014.

Iorga, Nicolae, *Studii istorice asupra Chilei și Cetății Albe*, București, Institutul de Arte Grafice Carol Gobl, 1900.

Iorga, Nicolae, *Generalități cu privire la studiile istorice*, Polirom, Iași, 1999.

Iorga, Nicolae, *Veneția în Marea Neagră*, în: *Studii asupra Evului Mediu românesc*, E.S., București, 1984.

Iosipescu, S., ș.a., *Marea neagră. State și frontiere*, Ed. Militară, București, 2013.

Iuga, Nicolae, *Șovinismul de mare putere*, Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2014.

King, Charles, *The Black Sea: A History*, Oxford University Press, 2005.

Papacostea, Serban, Papacostea, Victor, *Marea Neagră, răspîntie a drumurilor inter-continentale*, Editura Ovidius University Press, Constanța, 2007.

*

<http://www.agerpres.ro/externe/2014/03/20/ucraina-shell-renunta-la-gazele-din-marea-neagra>, consultat la 1 iulie 2014.

http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/actualele-dileme-ale-strategiei-navale-ruse-regiunea-marii-negre

http://eng.mil.ru/en/structure/forces/navy/associations/structure/forces/type/navy/black_sea/history.htm, http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/pepm_041.pdf,

<http://www.iss.europa.eu/fr/publications/detail-page/article/russian-policy-in-the-eastern-mediterranean-and-the-implications-for-eu-external-action/>,